

Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı ile Belediyelerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politikalar Geliştirilmesi

Bu tartışma TESEV'in Friedrich Naumann Vakfı ortaklığı ile 2016'da başlattığı Sürdürülebilir Kentleri Desteklemek çatı projesinin 2018 projesi "Sürdürülebilir Kent için Kapsayıcı Yerel Yönetişim" kapsamında yayınlanmıştır. Bu tartışmalar proje konularına ilişkin farklı bakış açıları ve önerileri kamuoyuyla paylaşmayı hedeflemektedir.

Derya Altun
Yönetim Kurulu Başkanı
DEMİS

Feminist ekonomisttir. Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF İktisat bölümü mezunudur. DEÜ Genel İktisat ABD. yüksek lisansını sivil toplum örgütleri üzerine hazırladığı tezle yapmıştır. Halen Ege Üniversitesi İktisat ABD.'da doktora yapmaktadır ve tez konusu, yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemedir. Kısa bir süreliğine University of Essex (UK)'te misafir doktora öğrencisi olarak çalışmalar yapmıştır. Toplumsal cinsiyet, göç, sivil toplum, kalkınma, yerel yönetimler akademik çalışma alanlarıdır ve bu alanlarda bildiri, makale ve kitap çalışmaları vardır. Yerel ve ulusal çok sayıda derneğin üyesidir. Halen, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde ekonomist olarak görev yapmaktadır.

Belediyeciliğin kentin yalnızca alt ve üst yapı hizmetlerini sunmaktan sınırlanıp kente dair neredeyse her şeyden -kısmen de olsa- sorumlu olduğu bir yönetim anlayışına dönüştüğü bir dönemdeyiz. Bu yönetim anlayışı belediyeleri çok aktörlü ve katılımcı kent yönetiminin önemli bir parçası olarak konumlamaktadır. Yeni anlayışın geliştirdiği yaklaşımla belediyeler, yaşamın her alanında ve kentte yaşayan herkes için hizmet üretmekte; farklı yaş, cinsiyet, etnik ve dini köken, eğitim düzeyi ve ekonomik güçteki yurttaşların günlük yaşamını kolaylaştıran, iyileştiren ve destekleyen her türlü yatırım, hizmet ve desteği sunmaktadır. Bunu yaparken, aynı zamanda merkezine insanı alan sürdürülebilir insani kalkınma anlayışı temelinde eşitlikçi bir hizmet sunmuş olurlar ve yerel kalkınmanın öncüsü olurlar.

Hâlihazırda belediyelerden hizmet alan kentlileri kadınlar, engelli bireyler, yaşlı bireyler, LGBTİ bireyler, gençler, çocuklar, göçle gelenler, yoksullar, inanç grupları şeklinde sıralamak mümkündür. Bu gruplamalar kentten kente farklılık gösterebilir. Bu grupların tamamı düşünüldüğünde, belediyeler açısından sorumluluk alanı hem çok geniş hem de karmaşıktır. Burada sözü geçen grupların her biri kendi içinde de farklı özellikler taşır, bu durumda hizmet alanların çeşitliliği ve farklılığı, ihtiyaç, beklenti ve öncelikleri bakımından daha da artar. Sadece kadınlar baz alındığında bile toplumsal yapı, ücretli çalışan-ücretsiz ev içi emek sahibi kadınlar, sigortalı-sigortasız çalışanlar, öğrenimine devam eden- etmeyenler, çocuk- genç -yetişkin -yaşlı kadınlar, göçle gelen- yerleşikler, yalnız yaşayan- yaşamayanlar, düzenli bir geliri olan- olmayanlar, eğitim düzeyi yüksek-orta-düşük gruplar, apartmanda yaşayan-gecekonuda yaşayan kadınlar gibi farklılaşır.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin KÜRESEL HEDEFLER

Belediyelerin tüm bu farklılıkları dikkate alarak, hizmetlerin planlanmasından sunulmasına ve hatta etkilerinin analiz edilmesine kadar her aşamada ve düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde hareket etmesi beklenir.

Toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması yaklaşımı da denilen bu yaklaşım hem toplumun tüm kesimlerinin kent kaynaklarına erişimi ve kullanımında eşit olması hem de yerelde daha güçlü ve sürdürülebilir bir kalkınma sonucunu doğuracaktır. Ocak 2016'da yürürlüğe giren, gezegenimizi korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için evrensel eylem çağrısı niteliğinde olan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin 17 hedefinden beşincisi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği'dir. UNDP, Hedef 5 ile ilgili şunun altını çizmektedir:

Kadınlar ve kız çocuklarına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması yalnız temel insan hakkı değildir; aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırmak için kritik önem taşır. Kadınlar ve kız çocuklarının güçlendirilmesinin çarpan etkisi yarattığı ve ekonomik büyümeyi ve her alanda gelişmeyi hızlandırdığı defalarca kanıtlanmıştır.

Söz konusu çarpan etkisi yerelde belediyeler aracılığıyla sadece kadınlar için değil, kentteki tüm kesimler için eşitlikçi ve insana yakışır bir yaşam seviyesine ulaşılmasına katkıda bulunacaktır.

Kentsel hizmetlerin planlanması ve sunulmasında eşitlik temelinde bir yaklaşım sergilenmemesi halinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden de uzaklaşılır. Böylesi bir yaklaşımda tüm kentli grupların ihtiyaçları, öncelik ve tercihleri "benzer" kabul edilerek "vatandaş" kelimesi altında birleştirilerek sunulmaktadır. Kentli grupları homojen bir grup gibi değerlendiren bu yaklaşım, cinsiyet körü (cinsiyet tarafsız) olarak kabul edilebilir. Bu durum, farklılaşan ihtiyaçların sahibi olan farklı grupların kent hizmetlerinden yeterince yararlanamaması, bazı durumlarda da hizmetlere erişememesi ile sonuçlanır. Örneğin, akşam saatlerinde kent merkezinde gerçekleşen bir sanat etkinliğine başta ulaşım masrafından dolayı yoksul kentliler, saatinden dolayı kadınlar, mekânın erişilebilirliğinin uygun olmaması halinde engelli bireyler katılım sağlayamazlar. Bu ve benzeri şekillerde belediyeler tarafından sunulan farklı hizmetlerden faydalanamayan kesimler, aynı zamanda kent kaynaklarından da yoksun kalmış olurlar.

Belediyeler erkeklere hizmet etmektedirler

O halde, sorulması gereken soru şudur: "Vatandaşa hizmet algısı" ile hareket eden belediyeler aslında kim(ler)e hizmet etmektedirler? Bu sorunun yanıtı açıktır: erkeklere! Hizmetlerinin tamamı değerlendirildiğinde, değişen belediyecilik algısı ve sosyal hizmetlerin muhatabı kesimlerin aynı zamanda seçmen olması sebebiyle belediyelerin, dezavantajlı kesimler olarak adlandırdığı kadınlar, engelliler, çocuklar, yoksullar, yaşlılar ve gençlere yönelik farklı projeler uygulamaları, destek mekanizmaları, aynı ve nakdi yardımlar sunduğu sıklıkla görülmektedir.

Kadınlara yönelik hizmetler değerlendirildiğinde, belediyelerin sıklıkla verdiği hizmetlerin kadın danışma merkezleri, sığınaklar, kurs merkezleri, semt evleri, ücretsiz sağlık taramaları, kültürel hizmetler, geziler, seminerler, paneller gibi çalışmalarından oluştuğu görülür. Bu hizmetlerin her biri, kadınların güçlenmesi ve desteklenmesi bakımından önemlidir; ancak etkisi uygulama alanı ile sınırlı kalır. Örneğin, kadınlara hukuki ve psikolojik destek veren bir danışma merkezinin varlığı, kentteki kadınların güçlenmesi bakımından çok önemlidir ve verdiği hizmetlerden yararlanan kadınları her türlü fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel şiddetten koruması, haklarını ve şiddet alanında hizmet veren tüm kurumsal mekanizmaları bilmeleri ve kullanmaları bakımından yönlendirir, destekler.

Ancak belediyenin örneğin ulaşım hizmetlerini planlarken kadınların geceleri de kent sokaklarında güvenle hareket edebilmelerini dikkate almadığında kadınların şiddete karşı desteklenmeleri sınırlı olacaktır. Oysa karar alıcıların her aşamada ve düzeyde kadınların öncelik, tercih ve ihtiyaçlarını temel almaları halinde, belediye bir yandan kadın danışma merkezleri aracılığıyla şiddete karşı kadınları güçlendirirken diğer yandan gündüzleri olduğu gibi geceleri de kadınların sokaklarda güvenle hareket edebilmelerini sağlayarak yine şiddete maruz kalmalarını önleme politikası geliştirmiş olacaktır. Belediye hizmetlerinin geniş yelpazesi içerisinde aslında birbirinden çok uzak gibi görünen iki hizmet alanının kadınlar açısından nasıl da kesişebildiğini göstermesi bakımından bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yerelde daha eşitlikçi politikalar mümkün mü?

Belediyelerin kadınlara yönelik hizmetlerinin genişletilmesi, hizmetlerin her aşamada ve düzeyde kadınların ve LGBTİ bireylerin eşit yararlanacağı şekilde planlanması ve sunulmasına ilişkin uygulama örnekleri verilebilir:

- Kentin yoksul mahallelerinden başlayarak her semtine ücretsiz veya düşük ücretli kreşler açılması;
- Yaşlı ve engelli bireyler için gündüz veya yatılı bakımevlerinin açılması veya bu alanda çalışan STÖ'lerin desteklenmesi;
- Pazar yeri, kültür merkezi, belediye hizmet binaları vb. kamusal alanlarda bebek bakım odası, emzirme odaları, umumi tuvalet gibi ünitelerin yaygınlaştırılması;
- Kentin farklı yerlerinde kadın danışma merkezlerinin açılması;
- Lezbiyen, biseksüel ve trans kadınların ihtiyaçlarını gözeterek kadın sığınaklarının açılması;
- Diğer kurumlarla (üniversiteler, araştırma merkezleri, STÖ'ler, İŞ-KUR, vb.) işbirliği halinde kentteki kadınların ve LGBTİ bireylerin istihdamını artırıcı çalışmalar yapılması;
- 5393 sayılı Belediye Yasası'na dayanarak kadın ve LGBTİ örgütlerini güçlendirecek işbirlikleri geliştirilmesi;
- Sokak, park, vb. yerlerin kadınların ve LGBTİ bireylerin güvenle kullanabilecekleri şekilde aydınlatılması, düzenlenmesi;
- Kent içi ulaşımın kadınların ve LGBTİ bireylerin geceleri de sokağa çıkmasını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi.

Bu örnekleri artırmak mümkündür.

Gündelik yaşamı şekillendiren çok sayıda karar, plan ve uygulama yerelde şekillenmektedir. Temiz suya erişim, sağlıklı ve güvenli sokaklar, ucuz ve kaliteli konutlar, ucuz ve erişilebilir toplu ulaşım gibi gündelik yaşamı kolaylaştıran politikalar kadınların eşit yurttaşlar olarak kentte yaşamalarını sağlayacaktır. Böylece kadınlar, yaşamın her alanında kaynaklara ve fırsatlara erişimde ve onları kullanmada fiili eşitlik elde etmiş olurlar.

Nereden, nasıl başlamalı?

Bu sorunun yanıtı, belediyelerin kurum içi ve dışı politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde yeniden yapılandırılmasından geçecektir.

Örneğin, belediyeler kendi çalışanlarından başlayarak kadına yönelik şiddete karşı maaş kesme-kadına maaşın ödenmesi, babalık izinlerinin artırılması, süt izinlerinin artırılması, vb. kurum içi politikaların yaygınlaşmasında öncülük edebilir. Böylelikle, kadınlar başta aile içi şiddete karşı güçleneceklerdir. Kadınların doğum sonrası çalışma yaşamından uzak kalma süresi kısalmaya, çalışma yaşamında görevde yükselme, maaş artışları, daha iyi koşullarda işe geçiş yapabilme gibi seçenekler karşısında daha da güçlenmiş olacaklardır.

Belediye başkanı, başkan yardımcıları, belediye meclis üyeleri, müdürler, danışmanlar, birim sorumluları gibi hizmet ve politikalara karar verenler arasında kadınların eşit sayıda olması, LGBTİ bireylerin yer alması sağlanmalıdır.

Belediye kendi bünyesinde özellikle toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak 'erkek işi' olarak bilinen teknik ve arazi işlerinde daha fazla kadın istihdam etmelidir. Özellikle teknik ve arazi işlerinde kadınlar daha fazla istihdam edildikçe ve aynı işi yapmasına rağmen erkeklerden daha az ücret alan kadınların görünürlüğü arttıkça "eşit işe eşit ücret" politikasının hem savunuculuğu hem de uygulanması mümkün olacaktır.

Belediye programına cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılığı yasaklayan bir madde eklenmeli, ayrımcılık yasağının ihlal edildiği durumları araştırma ve yaptırım yükümlülüğü getirilmelidir.

Belediye Meclisi'nde aktif çalışabilen ve kente ilişkin farklı konuların sevk edildiği 'Eşitlik Komisyonları' olmalıdır.

Belediyelerde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışan müdürlükler kurulmalı. Bu müdürlükler bünyesinde hem belediye çalışmalarına yön verecek hem de kent düzeyinde cinsiyete duyarlı veri derleyerek izlemeler yapacak 'Eşitlik Birimleri' oluşturulmalıdır.

İlk aşamada kurum içi politikaların toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi adına burada yer verilen örnekleri, yerelin özellik, öncelik ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı politikalarla zenginleştirmek mümkündür.

Benzer bir bakışla belediyelerin kurum dışı politikalarının toplumsal cinsiyete duyarlı örneklerine yer verilebilir. Örneğin, kadınların ve LGBTİ bireylerin kent konseyleri, mahalle meclisleri toplantıları aracılığıyla kent yönetimine katılımı güçlendirilebilir. Belediyeler düzenledikleri tüm kurs, eğitim, vb. hizmetlerin saatini, yerini katılımcılara sorup belirleyerek daha fazla ve farklı kadınların ve LGBTİ bireyin katılımını sağlayabilir. Cinsel yönelim belediyede hizmeti sunan veya hizmet alan olmakla ilgili bir durum değildir. LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılık konusunda kurum içi ve dışı etkinlikler düzenleyerek farkındalık yaratmak, belediyelerin temel çalışma ilkeleri arasında sıklıkla yer alan "eşitlikçi belediye" ilkesi ile örtüşecektir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı kent politikası geliştirilmesi amacıyla belediyelerin tüm plan ve programları, proje ve hizmet uygulamaları toplumsal cinsiyet eşitliğini hedeflemelidir. Kadınlara ve LGBTİ bireylere hangi hizmeti, nasıl ve nerede istediği sorulmalıdır. Kent bütçesinin tahsisi ve paylaşılması anlamına da gelen belediye bütçeleri, toplumsal cinsiyete duyarlı hazırlanmalıdır.

Referanslar

1. UNDP (2018). Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>. (Erişim Tarihi: 20.11.2018).
2. 5393 Sayılı Belediye Kanunu (Kabul Tarihi: 3/7/2005). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>. (Erişim Tarihi: 20.11.2018).
3. Altun D. (2017). "Yerel Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Yerel Yönetimlerin Rolü", içinde Toplumsal Cinsiyet – Farklı Disiplinlerden Yaklaşımlar (Edt. Derya Altun,Huriye Toker), Nika Yayınevi, Ankara.
4. Bora, A. (2009). Yerel kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği, Kader Yayınları, Ankara.
5. Sargın, A. (2013). Yerelde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Araçlar ve Mekanizmalar. Kader Yayınları, Ankara.
6. Uzbay Pirili M. & Altun D. (2017). Gündem 2030-Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi: İzmir Yerel Yönetimlerinde Toplumsal Cinsiyetin Ana Akımlaştırılması Politikaları. 8. Ulusal Sosyal Hizmetler Kongresi Türkiye'de Sosyal Politikanın Dönüşümü: Yerelleşme ve Sosyal Hizmetler, 15-16 Nisan 2016, Ankara. ISBN: 978-9944-705-42-4.

Copyright ©Aralık 2018 Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

FÜR DIE FREIHE

TESEV bu projeye katkılarında ötürü Friedrich Naumann Vakfı'na teşekkür eder.